

Riktlinjer för kommunala utegym

Dokumenttyp	Ärendenummer	Fastställd	Giltighetstid
Riktlinje	2023/111	2023-03-30	2023 - 2034
Dokumentansvarig	Tidigare reviderad	Beslutsinstans	Dokumentet gäller för
Stadsbyggnadsförvaltningen Landskap och trafik	-	SBN	Stadsbyggnadsförvaltningen Kultur- och fritidsförvaltningen

Fotografier: Luleå kommun om inget annat anges

Innehåll

INLEDNING	4
SYFTE	4
MÅL	4
UPPLÄGG DOKUMENT	4
GENOMFÖRANDE OCH UPPFÖLJNING	5
OMFATTNING	5
LÄSANVISNINGAR	5
KUNSKAPSUNDERLAG	6
RIKTLINJER	9
PLACERADE UTIFRÅN ETT ALLMÄNT BEHOV	10
VARIERADE	11
NATURLIGA MÅLPUNKTER FÖR TRÄNING UTOMHUS	12
TILLGÄNGLIGA	13
OMHÄNDERTAGNA	14
FÖRANKRADE HOS CIVILSAMHÄLLET	15
LÄTTA ATT HITTA	16

INLEDNING

De miljöer som människor dagligen passerar och vistas i har inflytande på hälsan. Platser där det på ett enkelt och billigt sätt går att vara fysiskt aktivt skapar möjligheter att påverka hälsan positivt.

De senaste åren har Luleå kommun uppmärksammat ett växande intresse hos våra invånare att kunna ägna sig åt fysisk aktivitet utomhus. Som en del i kommunens arbete med att skapa hälsofrämjande vardagsmiljöer för alla ses utegym som en väg till att stärka möjligheterna för just detta. Luleå kommun innehar sedan tidigare ett fåtal utegym inom stadsbygden och för dessa har inte lokalisering eller utformning beaktats utifrån ett helhetsperspektiv.

För att ta vara på invånarnas önskemål och kunna arbeta strategiskt samverkar stadsbyggnadsförvaltningen (SBF) med kultur- och fritidsförvaltningen (KFF) i framtagandet av riktlinjer och handlingsplan för utegym i Luleå kommun. Det gemensamma arbetet innebär att införliva det befintliga beståndet samt att framöver utreda lämpliga platser för utegym i hela kommunen utifrån riktlinjerna.

Syfte

Detta dokument med riktlinjer utgör ett stöd till arbetet med utveckling av kommunala utegym i hela kommunen. Syftet med riktlinjerna är att planera för, anlägga och förvalta ändamålsenliga utegym utifrån ett helhetsperspektiv. Utvecklingsarbetet avser anläggande av nya utegym på kommunal mark, möjlig förbättring av redan uppförda utegym samt drift av dessa.

Mål

Vision Luleå 2040 är Luleå kommuns målbild för arbetet med att skapa ett attraktivt samhälle som är socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbart. Med utgångspunkt i kommunens fyra övergripande mål (*god och jämlik hälsa, invånare delaktiga i samhällets utveckling, ett fysiskt aktivt liv samt ett gott grannskap*) har i detta dokument formulerats en målsättning för utegym i Luleå kommun:

Luleå kommun ska planera för, bygga samt underhålla utegym som bidrar till ökad fysisk aktivitet hos våra medborgare.

Konkretisering av målet görs under kapitlet Riktlinjer i detta dokument

Begreppet utegym avser i riktlinjer och handlingsplan en begränsad plats utomhus där kroppen utsätts för någon slags fysisk prestation kopplat till ett redskap.

Upplägg dokument

Arbetet med kommunala utegym i Luleå ska genomföras utifrån två dokument: *Riktlinjer* och *Handlingsplan*.

I dokumentet med riktlinjer beskrivs utöver den övergripande målsättningen de faktorer som ska beaktas för uppförande och förvaltning av kommunala utegym. Där finns även en kort kunskapsgenomgång som utgör motiv till riktlinjerna.

I dokumentet med handlingsplan beskrivs nödvändiga åtgärder på befintliga utegym, förslag på utbyggnadstakt för nya utegym samt tillhörande prioriteringsordning och ekonomisk prognos. Prioritetsordningen är inte statisk utan kommer behöva följa ändringar inom och utanför respektive förvaltning, till exempel budgetjusteringar, samordningsvinster med andra utbyggnads- eller omvandlingsprojekt, andra intressenter som kan verka utöver det kommunala åtagandet och så vidare. I handlingsplanen beaktas både befintliga utegym och förslag på nya tillsammans.

Genomförande och uppföljning

Detta dokument vänder sig främst till tjänstepersoner som är delaktiga i samordning, planering, utformning och förvaltning av kommunala utegym i kommunen. Riktlinjerna bör även användas som vägledning av externa parter som gestaltar och projekterar de utegym som omfattas av detta dokument.

Riktlinjerna ska även förtydliga vad medborgare eller besökare kan förvänta sig av Luleå kommun gällande utveckling och hantering av allmänna utegym.

I dagsläget är det två förvaltningar, stadsbyggnadsförvaltningen (SBF) och kultur- och fritidsförvaltningen (KFF), som uppför och ansvarar för kommunala utegym. Arbetet med utvecklingen, styrdokument inkluderat, sker i samverkan.

Antagande av riktlinjerna sker i stadsbyggnadsnämnden då SBF företräder kommunen som markägare för de platser där allmänna utegym finns samt kan komma att uppföras. Riktlinjerna har en gällandetid på 12 år. Dokumentet föreslås genomgå en översyn vid varje ny mandatperiod. SBF ansvarar för riktlinjerna och revideringar görs av SBF, i samverkan med KFF.

Riktlinjerna utgör grund för handlingsplan. Då uppförande och ägande av själva anläggningarna ligger på både SBF och KFF, beroende på vilken typ av mark de placeras på, administreras handlingsplanen av respektive förvaltning. Efterföljande budgetbeslut utifrån riktlinjerna, exempelvis nybyggnation, tas i respektive nämnd. Då handlingsplanen är ett levande dokument föreslås årlig uppföljning gemensamt av SBF och KFF. Det bör ske på ett sådant sätt att det finns tid för justeringar inför planering av kommande budgetår.

Omfattning

Riktlinjerna berör enbart utegym som är allmänt tillgängliga på kommunal mark och uppförs av eller i samråd med SBF och KFF. Dessa utegym kan vara placerade till exempel i parker eller på grönytor i bostadsområden. De kan även finnas i anslutning till friluftsområden och andra platser som samlar aktiviteter.

Riktlinjerna hanterar inte platser avsedda för barns lek. Motorikbanor och andra liknande anordningar inriktade mot rörelse och träning och där barn är primär målgrupp ingår i begreppet lekmiljöer, vilka omfattas av gällande styrdokument för lekplatser.

Riktlinjerna i denna plan kan även användas som stöd av andra aktörer som vill utveckla utegym placerade på kvartersmark.

Läsanvisningar

Till varje riktlinje i efterföljande kapitel följer en begreppsförklaring samt krav för hur respektive riktlinje ska uppnås. Krav kopplade till riktlinjerna ska prägla allt arbete gällande allmänna utegym, både på kommunövergripande nivå och på platsspecifik nivå.

Vissa delar av riktlinjerna går att koppla till ekonomiska antaganden som görs för att långsiktigt planera utvecklingen av allmänna utegym. Det framgår i respektive avsnitt under kapitlet *Riktlinjer* vad som ska vara konkretiserat i handlingsplanen.

Kunskapsunderlag

För att ge en bredare förståelse för hur Luleå kommun definierar ett utegym och vad som kan påverka dess placering och utformning följer ett kort avsnitt med information kring detta.

Vad är ett utegym?

Den vedertagna bilden av ett utegym är ett antal stationer/fast monterade redskap där en vikt av något slag lyfts eller där kroppen utgör belastningen. Ett utegym kan även innehålla element där balans, koordination och rörlighet utmanas.

Ett utegym kan antingen bestå av ett antal redskap är samlade till en specifik plats (*platsgym*) eller av ett antal grupper med fåtal redskap spridda längs ett stråk (*stråkgym*), till exempel en parkväg, ett motionsspår eller liknande, där människor normalt sett rör sig. Stråkgym kan vara ett bra alternativ om målet är att fånga upp motionärer från flera serviceområden eller i områden med högt besöksstryck. Med fördel placeras utegym där annan typ av träning också kan äga rum, till exempel i närheten av en backe, parkväg eller idrottsplats.

Serviceområde utgörs av den geografiska indelning som är fastställd i detta dokument, se avsnitt "Placerade utifrån ett allmänt behov" under "Riktlinjer".

Det finns idag en uppsjö av prefabricerade redskap vilket gör det lätt att utforma ett utegym utifrån ett basbehov. Det gäller för de som planerar, gestaltar och förvaltar att utmana sin bild av vad ett utegym är så att det finns en bredd i det utbud som är tänkt inspirera både vana och ovana till fysisk aktivitet.

Figur 1 Bilden visar ett exempel på ett stråkgym där ett fåtal redskap placerats längs ett stråk, här en gång- och cykelväg.

Vilka vänder sig ett utegym till?

Grundtanken med utegym i offentliga miljöer är en specifik plats som möjliggör för vem som helst att träna utomhus. Det kan vara en utmaning att utforma en plats så att den fungerar för den mångfald som vårt samhälle utgörs av. Utegym behöver gestaltas så att det i största möjliga utsträckning kan nås, förstås och användas av alla människor oavsett ålder, kön, bakgrund, eller funktionsförmåga. Som hjälp kan begreppet om universell utformning och dess sju principer användas i processen.

De sju principerna i universell utformning:

- 1) Likvärdig användning
- 2) Flexibilitet i användning
- 3) Enkel och intuitiv användning
- 4) Uppfattbar information
- 5) Tolerans för misstag
- 6) Låg fysisk ansträngning
- 7) Storlek och utrymme för åtkomst och användning.

Läs mer hos The Centre for Excellence in Universal Design. www.universaldesign.ie

Det gäller även att beakta alla gruppers behov utifrån ett normkritiskt förhållningssätt. Syftet med att göra en analys är att synliggöra de maktstrukturer som skapar *vi* och *dem*. Det kan visa på vilka grupper som inte ges utrymme i det offentliga rummet, vilket kan resultera i ett behov av att skapa särlösningar för att göra platser mer tillgängliga för marginaliserade grupper. Detta bör göras med en tanke om att användarna ändå samverkar med varandra på platsen.

Figur 2 Bilden visar ett exempel på ett platsgym som ligger i direkt anslutning till ett elljusspår.

Utegym kan användas av ett brett åldersspann, så länge det finns passande träningsmöjligheter utifrån den fysiska förmågan hos individen. Nutida forskning talar för att även barn och ungdomar bör styrketräna då det har många positiva hälsoeffekter även för dem. Detta är dock under förutsättning att de kan följa instruktioner och säkerhetsregler samt att det finns någon typ av handledning kopplat till träningen där teknik och belastning kan följas upp direkt. Styrketräning för barn och unga bör inte ske genom fasta maskiner utan med fria vikter, belastning från den egna kroppen eller elastiska band.

Under de senaste tio åren har den svenska marknaden för träning utomhus vuxit och däri även utbudet av redskap. Det borde därmed finnas ett stort urval av lösningar som kan fungera för många, men det kan även vara nödvändigt att ställa mer krav på tillverkarna att ta fram sådana lösningar.

Figur 3 Bilderna visar olika typer av utegym med variation på ingående material samt utformning. Det nedre är även utformat med hänsyn till seniorer.

Utegym och säkerhet

De flesta typer av utegym kan omfattas av standarden SS-EN 16630:2015 - *Permanent installerad fitnessutrustning för utomhusbruk*. Att följa denna är ett sätt att minimera risken för allvarliga olyckor på utegymmet. Standarden säger dock att skador såsom blåmärken, stukningar och ibland benfrakturer kan behöva accepteras vid felaktig användning av redskapen. Förmågan att hantera risker bygger på den enskildes färdigheter och är således inte lätt att koppla till någon särskild ålderskategori. I stället är standardens säkerhetskrav fastställda utifrån kroppslängd. Den utrustning som omfattas av standarden vänder sig därför till unga och vuxna med en längd av minst 140 cm. De flesta redskap som serietillverkas följer vanligtvis standarden och är därmed inte heller anpassade efter ett barns anatomi. Standarden förutsätter även att användaren kan nyttja utrustningen utan hjälp.

Även om ett utegym som följer standarden anses var säkert är det inte en plats för barns lek och ska därmed inte inbjuda till sådant. Det är mycket viktigt att vid samlokalisering av utegym och de lekmiljöer som omfattas av standardsamlingen för lekredskap och lekplatser, SS EN-1176 och 1177, ska särskild hänsyn tas då det ställs krav på uppdelning mellan utegym och lekredskap i enlighet med standarden för utegym. Vissa typer av anläggningar är undantagna i standarden för utegym, exempelvis hinderbana av militär typ. Om dessa skulle bli aktuella som utegym i Luleå kommun bör de följa samma krav gällande närhet till lekmiljöer. Det finns en rapport (SIS-CEN/TR 16879:2016) som kan användas som vägledning för att undvika risker för felanvändning.

Skötsel, underhåll och kontroller är en viktig del i säkerheten kring utegym. Varje enskilt utegym bör ha framtagna rutiner som följer tillverkarnas eventuella anvisningar samt SS-EN 16630:2015. Intervall på tillsyn och kontroller beror på vad det är för typ av utrustning och vad för material de består av. Även användningsfrekvens och placering påverkar hur tätt intervall som krävs. Ansvar för att rutiner följs ligger på ägaren eller den av ägaren utsedd driftsansvarig.

Utegym och trygghet

Varje individ upplever den fysiska miljön genom sina sinnesintryck men även genom sina erfarenheter samt andras beskrivningar om risker. Trygghet är således en abstrakt känsla som bygger på information som vi till stor del får från andra.

Utegym placeras ofta på platser med rekreativa värden, exempelvis parker eller naturområden vilket är platser som kan upplevas otrygga. Den typen av plats är ofta inte lika upplyst som gator eller bostads- och verksamhetsområden, vilket påverkar upplevelsen. Det finns emellertid andra aspekter som har betydelse för tryggheten, även när det inte är mörkt. Hur orienterbarheten är, hur lätt det är att överblicka platsen, om det finns något som kan orsaka skada och vilka som befolkar området är faktorer som behöver undersökas för att kunna öka känslan eller skapa en känsla av trygghet.

Figur 4 Bilden ovan visar exempel på utegym i en naturmiljö där det är god överblick.

Gröna miljöer har utöver inflytande på människans välbefinnande också stor betydelse för ekologiska värden, särskilt i det alltmer tätbebyggda samhället. Det är därför viktigt att trygghetsskapande åtgärder inte förstör de socialt, estetiskt, kulturellt, ekologiskt och ekonomiskt positiva värden som finns i grönstrukturen. För att skapa och bevara attraktiva grönområden behöver alla dessa värden vägas samman.

Figur 5 Bilden visar exempel på ett utegym som är införlivad i en park med praktfulla planteringar.

Drift och underhåll påverkar också människors uppfattning av vad som är en trygg plats. Miljöer som är omhändertagna och välskötta bidrar till att stärka känslan av trygghet. Helt och rent är grundläggande parametrar, men även att vegetation inte är misskött eller uppfattas som igenvuxen är betydande för upplevelsen. Det är därför viktigt att ägare av en plats även ser vardagliga arbetsuppgifter som en viktig del i det trygghetsskapande arbetet.

Alla dessa aspekter är en hjälp i att förstå specifika platser men det måste även finnas förståelse för att trygghetsspektivet oftast sträcker sig utanför en definierad plats. Analys och åtgärder behöver därför även ske utifrån kontexten - hur omgivningen ser ut bortom ett eventuellt utegym.

Trygghetsskapande insatser kommer inte alltid höja den faktiska säkerheten eller ta bort upplevelsen av otrygghet för alla. Åtgärder kan emellertid bidra till att öka människors tillit och därmed få dem att nyttja det offentliga rummet, vilket i sin tur kan öka tryggheten

RIKTLINJER

Utifrån Luleå kommuns målsättning att planera för, bygga samt underhålla utegym som bidrar till ökad fysisk aktivitet hos våra medborgare har sju riktlinjer formulerats. Dessa riktlinjer ska användas i allt arbete som rör allmänt tillgängliga utegym.

För att uppnå Luleå kommuns mål behöver de allmänna utegymmen vara:

- **placerade utifrån allmänt behov**
- **varierade**
- **naturliga målpunkter för träning utomhus**
- **tillgängliga**
- **omhändertagna**
- **förankrade hos civilsamhället**
- **lätta att hitta**

Placerade utifrån ett allmänt behov

Tillgången ska vara så jämlig som möjligt mellan och inom serviceområdena.

Den geografiska spridningen på allmänna utegym i kommunen bör vara stor så att fördelningen blir något så när rättvis. Det är av vikt att identifiera platser för nya utegym i ett tidigt skede, exempelvis i framtagandet av en detaljplan, för att kunna få indikation på vilka ytbehov och ekonomiska resurser som kan komma att bli nödvändiga.

Utgångspunkt för denna första upplaga av riktlinjerna är att det ska finnas **ett utegym per stadsdelområde samt en per samlande by**. (Fortsatt genom riktlinjerna benämns dessa som serviceområde). Detta anses vara ett rimligt åtagande för Luleå kommun i relation till behov och möjlig utbyggnadstakt (investerings-, reinvesterings- och driftkostnader). Om ansvaret för uppförande och förvaltning kan överlåtas på annan part, exempelvis en byaförening, ser emellertid Luleå kommun en möjlighet att utöka åtagandet.

Avsteg från fördelningen kan behöva göras med hänsyn till barriäreffekter mellan och inom serviceområdena samt deras storlek och form. Inbördes avstånd mellan befintliga och planerade utegym vid allmän plats samt kvartersmark/ fastighetsmark ska också beaktas vid den övergripande fördelningen inom kommunen. Eventuella avsteg ska beskrivas i handlingsplanen.

Prioriteringsordning

Nya utegym ska uppföras utifrån ett helhetsperspektiv, vilket betyder att en rad faktorer behöver vägas samman för att kunna ge en prioriteringsordning för framtida investeringar. Geografisk balans är grundläggande för att utbudet ska vara rättvist fördelat för så många som möjligt under så lång tid som möjligt. Utöver detta finns ett antal frågeställningar som på något sätt ska vara beaktade i bedömningen av varje serviceområde:

- tillgång till kommunal mark som är allmänt tillgänglig?
- tillgång till utegym idag?
- förväntat besöksstryck?
- socioekonomisk status?

I handlingsplanen ska förslag ges till vilken ordning serviceområdena kan komma att vara aktuella för ett nytt utegym. Däri ska det även beskrivas vad som legat till grund för prioriteringsordningen. Fler faktorer än ovan nämnda kan vara aktuella för bedömningen.

Vilka stadsdelområden som avses baseras på den uppräkningsplan av områden inom stadsbygden som görs i Luleå kommuns digitala version av Översiktsplan 2021. Vilka de samlande byarna är baseras på den definition som används i Översiktsplan 2021.

Det finns i Luleå 20 stadsdelområden: Bergnäset, Bergviken, Björkskatan, Centrum, Dalbo, Gammelstad, Hertsön, Hällbacken, Kronan, Lerbäcken, Lulsundet, Lövskatan, Malmudden, Mjölkkudden, Notviken, Porsön, Skurholmen, Svartösten, Örnäset och Östermalm samt tre samlande byar: Antnäs, Persön, och Råneå.

Varierade

Det ska finnas en variation i utbud, utformning och omgivning/placering.

Utegym används generellt av både kvinnor och män i olika åldrar. Detta innebär en bred grupp av utövare med olika förutsättningar och önskemål. För att utegymmen ska uppmuntra till fysisk aktivitet i vardagen hos en bred massa behöver det därmed finnas variation mellan de kommunala utegymmen.

I handlingsplanen ska det på en kommunövergripande nivå klargöras hur Luleå kommun ska uppnå ett varierat bestånd av allmänna utegym. Befintligt bestånd ska ingå i analysen.

Vid fortsatt arbete med val av en specifik plats inom ett serviceområde ska inledningsvis en mer fördjupad analys göras utifrån de förutsättningar som finns för aktuellt område. Analysen ska utmynna i en idé om vad aktuellt utegym ska karakteriseras av. Exempelvis kan initialläget vara: *ett platsgym i mellanstorlek utan några särskilda anpassningar, vara av naturkaraktär och bör ligga i anslutning till en plats med idrottsinriktning samt vara möjligt att enkelt utvidga vid ökat behov.* Detta koncept bör vara definierat innan samråd/dialoger men det bör även ha viss flexibilitet för justeringar utifrån de behov som framkommer under dialog med civilsamhället.

Analysen för ett specifikt serviceområde ska minst omfatta:

- **Omgivning**
I vilken kontext bör anläggningen ligga?
- **Utbredning**
Ska det vara koncentrerat till en plats eller utspritt längs ett stråk?
- **Behov**
Ska någon målgrupp särskilt ska beaktas i aktuellt serviceområde?
- **Omfattning**
Vilken storlek ska utegymmet ha?
- **Beredskap**
Ska det finnas möjlighet för att bygga på utegymmet vid ökad användning? Påverkar det val av plats, utformning, ekonomisk horisont?
- **Med avseende på drift och förvaltning?**
Materialval, kvalitet, markbeklädnad. Enkelt eller avancerat utförande i material? Möjliga alternativa verksamhetsansvariga?

Naturliga målpunkter för träning utomhus

Platserna ska vara strategiskt placerade, attraktiva, trygga och inkluderande.

För att underlätta till fysisk aktivitet i vardagen bör allmänna utegym placeras så att det känns enkelt och naturligt att använda dem.

Utegymsmen ska:

- alltid placeras så att de är allmänt tillgängliga. Det innebär att de ska ligga en plats som inte är inhägnad eller kommer att inhägnas.
- vara öppna för alla under stor del av året. Utgångspunkt är att snöröjning inte sker runt redskap men närhet till stråk/ytor som snöröjs ska väga tungt vid val av plats. Även risk för snöupplag i närheten ska beaktas så att tryggheten inte påverkas negativt.
- förläggas på plats som upplevs trygg.
- vara i en kontext som har estetiska och/eller sociala värden.
- vara förlagda så att hänsyn är taget till befintliga utegym (både kommunala och privata), serviceområdets storlek, form samt barriäreffekter mellan och inom serviceområdena.
- vara placerade så att hänsyn tagits till vad inom serviceområdet som kan stödja användningen men även till att försöka förutse så att dubblering av träningsformer inte uppstår.
- ha en placering där eventuella/möjliga störningar på omgivningen från utegymmet har beaktats.

Tillgängliga

Placering och utformning ska vara sådan att så många som möjligt kan nyttja dem, oavsett eventuella funktionsnedsättningar.

Olika målgruppers behov kopplat till utegym behöver tillgodoses i hela kommunen. Allas behov kan inte tillgodoses och alla behov kan inte förverkligas överallt, men de flesta behov bör vara uppfyllda någonstans i kommunen. Särskilda anpassningar av enskilda utegym kan behöva göras för till exempel funktionsnedsättningar, ålder eller andra aktiviteter.

Det bör tidigt i utformningsprocessen fastställas om det finns en primär målgrupp inom ett specifikt serviceområde.

Följande kriterier ska gälla på alla utegym:

- De ska alltid vara avgiftsfria.
- De ska vara användbara under stor del av dygnet och året. Begränsningar i åtkomst vintertid behöver accepteras då snöröjning inte utförs runt redskap.
- Det ska vara lätt att ta sig runt på platsen och fram till utrustning.
- Det ska inte finnas avgränsningar, exempelvis staket som hindrar åtkomst, inte ens under korta perioder. Undantaget är om avgränsning krävs för att följa kraven vid närhet till lek enligt SS-EN 16630:2015.
- Utegymsen utformas så att de erbjuder en allsidig träning oavsett träningsvana.
- Träningsredskap ska kunna användas oavsett nivå på muskelstyrka och utifrån olika kroppsått som räckvidd, handgrepp och längd.
- Det ska oavsett bakgrund eller erfarenheter vara lätt att förstå vilka förhållningsregler som gäller på platsen och hur redskap för träning är avsedda att användas.
- Det ska finnas tydlig information så att redskap och liknande avsedda för träning är enkla att använda oavsett språkkunskaper.
- Generellt ska det vara en hög nivå på tillgängligheten utifrån olika typer av funktionsvariationer. Grad av tillgänglighet kan anpassas utifrån omgivning. Det vill säga om utegymmet ligger på en annars svårtillgänglig plats kan kraven tillåtas vara lägre.

Omhändertagna

Utegymsmen ska hålla hög kvalitet över hela dess livslängd.

Det finns ett flertal parametrar kopplade till utformning som är betydelsefulla för om och hur ett utegym används, vilket i sin tur påverkar dess livslängd. Utegyms bör gestaltats så att de bidrar med kvalitéer även för dem som inte tränar. Trivsamma platser tenderar människor att värna om, vilket i sin tur underlättar för att hålla kvalitén uppe. Är miljön inbjudande kan det leda till att fler även använder närområdet. Utformningen av ett enskilt utegym behöver vara väl genomtänkt oavsett verksamhetsansvarig.

Gestaltning av platsen

Utegymsmen ska:

- följa SS-EN 16630:2015 och tillhörande anvisningar från leverantörer av utrustning. Träningsredskap ska klara godkänd besiktning i enlighet med krav uppställda i SS-EN 16630:2015.
- ha en utformning som harmoniserar med omgivningen.
- vara attraktiva även för de som inte tränar. Det bör finnas inslag av estetiska värden såsom vegetation.
- utformas så att platsen är trygg. Entréer ska vara tydliga. Belysning, vegetation och andra fasta element ska ha genomtänkt placering i relation till varandra.
- vara lätta att särskilja från lekmiljöer.
- erbjuda en allsidig träning. Detta kan ske både genom utrustning och andra inslag/element. Med fördel ska redskap kunna användas till olika typer av övningar och/eller muskelgrupper.
- ha redskap av en kvalitet som klarar offentlig miljö samt är beprövade att fungera för svenska förhållanden.
- ha redskap med inga eller få rörliga delar för att underlätta förvaltningen.
- ha en plats där det går att stretcha utan att negativt inverka på annan träning.
- innehålla inslag av enklare mötesplats.

Förvaltning

Välfungerande drift och underhåll är viktiga förutsättningar för att skapa attraktiva utegym med lång livslängd. Den verksamhetsansvarige bör involveras tidigt i processen så att denne kan göra upp en långsiktig drift- och underhållsplan för aktuellt utegym. Följande gäller för alla utegym:

- I samband med fastställande av exakt placering ska ett utegym ha en tydligt utpekad verksamhetsansvarig vilken bär ansvar för drift och underhåll under utegymets hela livslängd.
- Det ska finnas en fastställd plan för hur, när och av vem regelbundna kontroller, såsom säkerhetskontroll och funktionskontroller, genomförs.
- Hela platsen ska vara välvårdad. Den ska vara städad och upplevas både säker och trygg.
- Det ska vara enkelt att reparera och byta ut redskap. Utrustning ska alltid vara märkt med leverantör när sådan finns. Modeller och annan viktig information från leverantörer ska samlas och sparas på ett enligt organisationen korrekt sätt.
- Det ska på platsen vara tydligt uppmärkt vem som ska kontaktas/ hur en felanmälan utförs vid skador på utrustning eller liknande.
- Placering och utformning ska vara sådan att drifts- och underhållsfordon har åtkomst till platsen. Visst omak kan accepteras, samråd sker med verksamhetsansvarig eller av denne fastställd part.

Verksamhetsansvarig är den som utses att "äga" utegymmet och förvalta det. Det kan vara en kommunal förvaltning eller en grupp från civilsamhället, exempelvis idrotts- eller byaförening.

Förankrade hos civilsamhället

Detaljerad placering och utformning bör ske utifrån dialog/samarbete med målgrupper inom respektive serviceområde.

Det finns många intressenter som behöver vara med och rådgöra/bidra kring lokalisering och utformning av enskilda utegym. Det kan vara att exempelvis skapa förståelse för vilken typ av träning som passar på föreslagna platser, hur dessa platser utformas för att fungera optimalt eller för att få förståelse för hur platserna kommer förvaltas. Både den kommunala organisationen och civilsamhället kan bidra med kunskap i olika skeden av arbetet.

Det finns olika sätt att samråda med externa parter – direkt dialog, digitala insamlingar av synpunkter/förslag, mätningar och intervjuer av besökare på befintliga utegym med mera.

Planeringsprocessen är inte linjär och samråd ska inte ses som en enskild företeelse. Det kan krävas ett flertal tillfällen med intern och extern dialog för att utreda och fastställa till exempel verksamhetsansvarig och specifik plats i ett serviceområde. Det kan även vara lärorikt att samarbeta med intressenter som inte berörs direkt av ett utegym på en specifik plats, till exempel parasport, PRO, skolverksamhet, inomhusgym. Detta är särskilt bra att beakta om ett utegym samförläggas med andra aktiviteter.

I arbeten som rör framtagande av nya utegym ska:

- civilsamhälle inkluderas. Medborgare, föreningar och andra intressenter som har lokal förankring bör vara med i lokalisering och övergripande frågor kring utformning innan val av specifik plats inom respektive serviceområde
- kompetens tillvaratas. Dialog ska hållas mellan förvaltningar och avdelningar för att ta tillvara potential, reda ut eventuella frågor under planeringsstadiet samt identifiera eventuella framtida förändringar inom serviceområde.

Lätta att hitta

Det ska vara enkelt att ta del av var utegymmen finns och vad de innehåller.

En del i att göra utegymmen tillgängliga är att det finns tydlig information om dem. Informationen ska vara lätt att nå och ta till sig, både digitalt och på plats. Luleå kommun har det samlande ansvaret för allmänt tillgängliga utegym och ska vara tydlig i information kopplat till dessa.

Följande gäller för alla utegym:

- Inför placering av varje nytt utegym ska en enkel kommunikationsplan upprättas där det framgår hur, när, av vem samt till vilka information ska förmedlas. Denna tas fram i samråd med kommunikatörer på Luleå kommun.
- Det bör alltid hållas en invigning/avtäckning av varje nytt eller ombyggt utegym. Verksamhetsansvarig bör även undersöka möjligheterna att erbjuda introduktionskurser där redskap förevisas.
- Alla utegym ska vid invigning vara namngivna samt registrerade av sektion Geodata på SBF.
- Nyheter kring nya eller ombyggda utegym bör förmedlas i många olika typer av kanaler, till exempel sociala medier, hemsidor och traditionell media. Även föreningsliv inom aktuellt område bör få riktad information.
- Information om respektive utegym ska finnas på Luleå kommuns hemsida samt på Luleå kommuns karttjänst Kommunkartan. Bland annat ska det framgå var de finns, dess innehåll (även bild), vem som är verksamhetsansvarig och hur felanmälan görs.
- Tavla/-or på platsen som förklarar generella förhållningsregler, typer av maskiner och hur de används.
- Det ska i skyltning framgå tydligt att det är en kommunal anläggning, att rökning är förbjuden, dess adress/koordinater, vem som är verksamhetsansvarig, hur felanmälan görs samt om den underhålls vintertid. Skyltning ska följa Luleå kommuns grafiska profil och den layout som är fastställd avansvarig kommunikatör på kommunstaben.